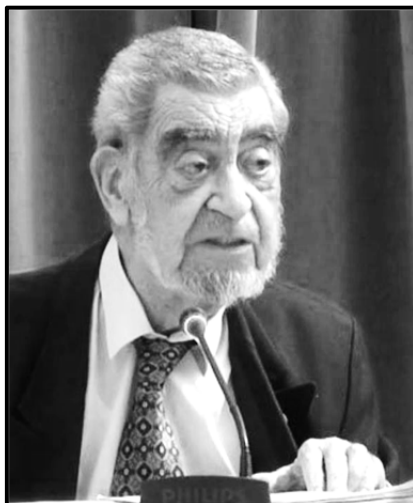

IN MEMORIAM

EVANGHELOS MOUTSOPOULOS (1930–2021)

Această mare personalitate care ne-a părăsit de curând avea un talent deosebit de a lega prietenii. Venit în România în anii '80, ca reprezentant al UNESCO, acad. Moutsopoulos s-a împrietenit cu Constantin Noica, care a semnat prefața la lucrarea sa de estetică axiologică *Categoriile estetice*. Personalitatea filosofică a lui Constantin Noica și destinul său uman l-au impresionat foarte mult și mi-a cerut să îi vorbesc despre Noica și, de asemenea, să contribuie cu o comunicare despre el la un Congres de filosofie și cosmologie pe care l-a organizat la Atena. Am scris o comunicare despre interpretarea dată de Noica ideii kantiene de „tehnică a naturii”. Prietenia cu subsemnata datează dintr-o perioadă mai târzie, când în anul 2004, la Congresul Kant de Limbă Franceză, ținut la Universitatea din Luxemburg, ca un gentleman mi-a cerut permisiunea să se așeze lângă mine, spunându-mi că îi aduc aminte de mama domniei sale. După ce mi-am citit contribuția, m-a atenționat că la ideile pe care le-am expus ar fi trebuit să captez auditoriul prin puțină actorie. Domnia sa a vorbit despre forța legii morale kantiene, a cărei valoare absolută depășește chiar onoarea (care pentru o ființă umană cultivată exprimă un maximum de comportament). M-a invitat apoi frecvent la Atena la Congresele *Cosmos & Philosophy*, pe care le organiza atât în Grecia, cât și în afara ei. Ultima oară l-am vizitat în octombrie 2019, după Congresul Societății Kant de Limbă Franceză, al cărei vicepreședinte era. Atunci a participat numai prin textul pe care i l-a citit o colaboratoare, pentru că se deplasa în scaunul cu roțile. Când i-am telefonat de Crăciun să îi urez *kala Xristougenna*, mi-a spus că orbise, iar de Paști mi-a spus că

este ținut în pat. Este foarte trist ca un om căruia îi plăcea mai mult decât orice să se exprime prin cuvânt și să-și împărtășească cuvântul semenilor specialiști la congrese și simpozioane să își sfârșească zilele lipsit de orice mijloc de a scrie cuvântul, de a-l vedea scris și de a-l putea împărtăși. Prima adresantă a cuvintelor sale devenite idei a fost soția sa, Michèle Montaigne Moutsopoulos, fosta sa colegă de la Sorbona.

Pentru a-i trasa conturul biografic, menționăm că s-a născut la 25 ianuarie 1930, la Atena, Regatul Greciei, și a încetat din viață la 7 iunie 2021, de asemenea la Atena. A studiat filosofia mai întâi la Universitatea din Atena, iar apoi la Sorbona, unde a obținut doctoratul în anul 1958. A studiat și dreptul, pe care l-a exercitat un timp după absolvire. În paralel, spiritul său multilateral s-a îndreptat și către studii de muzică și muzicologie, pe care le-a valorificat prin compoziții muzicale, prin două cărți de filosofia muzicii (despre Platon și Brahms) și articole. La unul dintre congresele organizate la Atena, prietenul său, violoncelistul și profesorul Marcel Spinei, a interpretat unele dintre compozițiile sale. Activitatea sa preferată a fost însă predarea filosofiei; mai întâi la Marsilia (1958), după care la Salonic (1965) și Atena (din 1969), ajungând rector al Universității (1977–1978). A mai predat ca *visiting professor* la Geneva, Montreal, Paris, Toulouse, Washington D. C. În 1975, a fondat și condus Fundația de Cercetare și Editare a „Filosofiei Neoelene”. Din anul 1984 a condus revista *Philosophia* (anuar al Centrului de Cercetare asupra Filosofiei Grecești). A inițiat colecția *Corpus Philosophorum Graecorum Recentiorum* și a condus revista internațională de filosofie *Diotima*, la care a colaborat și subsemnata, la fel ca și la *Philosophia*. Tot în aceste reviste academicianul a publicat frecvent texte de istorie a filosofiei grecești, dar și recenzii (între care, la cărțile subsemnatei apărute după 2004, precum și la traducerile operelor kantiene; la cele din urmă a făcut recenzii și în *Kant-Studien*) și comemorări ale diferitelor personalități grecești și internaționale.

A fost președinte al Societății Elene de Studii Filosofice, al Ligii Franco-Elene și al Uniunii Științifice Franco-Elene; a primit distincția *doctor honoris causa* al universităților din Provence (1980), Toulouse (1996), Nisa (2004) și București, precum și mai multe premii: al Asociației de Studii Elenice (1958), Marele Premiu al Academiei Franceze pentru răspândirea limbii franceze (1989), Medalia de aur a orașului Atena (1999), Premiul Herder (2001). A devenit Comandor al Legiunii de Onoare și al Ordinului „Phoenix”. A fost membru titular al Academiei din Atena din anul 1984, membru de onoare al Academiei Române din 2006, precum și membru al Academiei de Științe Morale și Politice din Franța. Opera sa este uriașă, conținând peste 60 de volume, ca și un număr impresionant de studii și comunicări la congrese internaționale, aproximativ 800. Eficiența scrisului său și dragostea de a își servi semenii prin cuvânt a făcut ca și în anul plecării sale dintre noi să îi apară în revista *Philosophia* o recenzie la cartea prietenului său, profesorul și academicianul Jean-Marc Gabaude, specialist în filosofie antică greacă, decedat recent la vârsta de 92 de ani. Lucrarea se numește: *Philosophie grecque. Moments historiques* (Philosophie, Toulouse, Éditions du Sud, 2019, 72 p.).

Opera sa vastă cuprinde contribuții la filosofia greacă și universală, acordând un interes deosebit celei antice grecești și celei kantiene. Lucrările sale au contribuit la dezvoltarea filosofiei sistematice și a istoriei filosofiei, precum și a filosofiei muzicii. Îi

plăcea să fie definit prin fundamentarea și cultivarea a cinci ramuri filosofice: kairologia, filosofia artei, filosofia culturii grecești, istoria filosofiei neolenice, filosofia spațiului, timpului și ființei. Parcurgându-i selectiv opera vastă în vederea unei bibliografii succinte, am selectat numai lucrările care definesc direcția trasată de el în filosofie: kairologia (disciplina captării șansei), iar dintre traduceri acestea le-am menționat doar pe cele în limba română (cu toate că multe dintre ele au fost traduse în principalele limbi europene). Este de remarcat faptul că în România, cu mici excepții, a avut-o drept editoare pe d-na Elena Lazăr, directoarea Editurii Omonia, o bună prietenă de familie. Și tot prieteni i-au fost și cei mai mulți dintre traducători: printre aceștia, se numără prof. Ana Bazac, în România, și prof. Constanța Marcondes Cesar, în Brazilia.

I. VOLUME ASUPRA KAIRICITĂȚII

- La conscience de l'espace*, Aix-en-Provence, Ophrys, 1969, ed. a 2-a, Paris, I.P.R., Vrin, 1997, 212 p.
Philosophie de la kairicité, Athènes, Cardamizza, 1984, 200 p.
Kairos. La mise et l'enjeu, Paris, Vrin, 1991, 325 p.
Variations sur le thème du kairos. De Socrate à Dénys, Paris, Vrin, 2002, 207 p.
Structure, présence et fonctions du kairos chez Proclus, Athènes, Académie d'Athènes, 2003, 288 p.
Kairicité et liberté, Athènes, Académie d'Athènes, Centre de Recherche sur la Philosophie Grecque, 2007, 190 p.
Reflets et résonances du kairos, Athènes, Académie d'Athènes, Centre de Recherche sur la Philosophie Grecque, 2010, 322 p.
Valences de l'action, Athènes, Académie d'Athènes, Centre de Recherche sur la Philosophie Grecque, 2012, 319 p.

II. VOLUME TRADUSE ÎN LIMBA ROMÂNĂ

- Categoriile estetice. Introducere la o axiologie a obiectului estetic*, Prefață de Constantin Noica, Traducere din limba franceză de Victor Ivanovici, București, Editura Univers, 1976, 146 p.
Kairos. Miza și pariul, Traducere din limba franceză de Diana-Domnica Dănișor, București, Editura Omonia, 2002, 420 p.
Problema imaginărilor la Plotin, Traducere din limba franceză de Ileana Cantuniari, București, Editura Omonia, 2002, 120 p.
Plăcerile, Traducere din limba franceză de Claudiu Sfirschi-Lăudat, Prefață de E. Moutsopoulos, București, Editura Omonia, 2005, 136 p.
Valorile, Traducere din limba franceză de Claudiu Sfirschi-Lăudat, Prefață de Christos Dedes, București, Editura Omonia, 2005, 120 p.
Muzica în opera lui Platon, Traducere din limba franceză și Studiu introductiv de Rodica Croitoru, București, Editura Omonia, 2006, 476 p.
Kairicitate și libertate, Traducere din limba franceză de Rodica Croitoru, București, Casa Editorială Floare Albastră, 2011, 190 p.
Formă și subiectivitate în estetica lui Kant, Traducere și Studiu introductiv de Rodica Croitoru, București, Editura Antet, 2013, 232 p.
Conștiința intenționată, Traducere din limba franceză și Postfață („The intentionality of the consciousness: From phenomenology to neurosciences and back. The attitude of E. Moutsopoulos towards the phenomenology of the consciousness”), de Ana Bazac, București, Editura Omonia, 2017, 214 p.

Odihnească-se în pace!

Rodica Croitoru